

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УКРАХНІ ТА ЗА РУБУЖЕМ

5. Kauffman J. M., Hallahan D. P., and Pullen P. C. Handbook of Special Education. New York: Routledge, 2011. 369 p.
6. Winzer M. A. The History of Special Education: From Isolation to Integration. Washington, DC: Gallaudet University Press, 2002. 442 p.

УДК 37.091.4

DOI 10.25128/2415-3605.20.02

ТЕТЯНА ПРИБОРА

<https://ORCID.org/0000-0002-3508-3382>

pryborat@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

вул. Шевченка 1, м. Кропивницький

ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЄЗУЇТСЬКОЇ КОЛЕГІЇ В МЕССІНІ

*Розглянуто початковий період діяльності єзуїтської колегії Святого Миколая в Мессіні (Італія) в 1548–1551 рр. Розкрито суспільно-політичні, економічні, релігійні передумови та роль Папи Римського Павла III, І. Лойоли, Х. де Веги, Е. де Веги Осоріо, магістрату міста у створенні колегії. Досліджено, що для організації освітнього процесу в закладі були направлені найталановитіші єзуїтські педагоги того часу, серед яких вирізнявся Дж. Надаль – ректор колегії, автор перших освітніх нормативних документів, які в подальшому регулювали діяльність усіх єзуїтських навчальних закладів. На основі оригінальних документів XVI ст., зокрема «Constitutiones Collegii Messanensis», «De Ratione Studiorum Collegii Messanensis» та уривків з історичного огляду «Chronicon Societatis Iesus» Х. Поланко, що стосувалися діяльності колегії в Мессіні, проаналізовано освітній процес у ній в перші роки діяльності. З'ясовано, що в колегії функціонували відділення *Studia inferiora* (нижче), яке охоплювало класи граматики, поезії та риторики, і *Studia superiora* (вище), що включало класи філософії та богослов'я. Висвітлено режим дня учнів, який складався з двох основних частин, а також послідовність вивчення навчальних предметів та їхній зміст. Визначено, що зміст навчання, його розподіл у часі та рекомендації щодо проведення занять, які напрацьовувалися в колегії Мессіни впродовж 1548–1551 рр. лягли в основу єзуїтської педагогіки того часу і майже точно копіювалися у нових, створених єзуїтами, навчальних закладах.*

Ключові слова: історія зарубіжної педагогіки, єзуїтська колегія в Мессіні, єзуїтська система освіти, освітній процес, І. Лойола.

ТАТЬЯНА ПРИБОРА

кандидат педагогических наук, доцент

Центральноукраинский государственный педагогический университет

имени Владимира Винниченко

ул. Шевченко 1, г. Кропивницкий

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И СТАНОВЛЕНИЕ ИЕЗУИТСКОЙ КОЛЛЕГИИ В МЕССИНЕ

*Рассмотрен начальный период деятельности иезуитской коллегии Святого Николая в Мессине (Италия) в 1548-1551 гг. Раскрыты общественно-политические, экономические, религиозные предпосылки и роль Папы Римского Павла III, И. Лойолы, Х. де Веги, Э. де Веги Осорио, магистрата города в создании коллегии. Определено, что для организации образовательного процесса были направлены талантливые иезуитские педагоги, среди которых выделялся Дж. Надаль – ректор коллегии, автор первых нормативных документов в сфере иезуитского образования, которые в дальнейшем регулировали деятельность всех иезуитских учебных учреждений. На основе оригинальных документов XVI в., в частности «Constitutiones Collegii Messanensis», «De Ratione Studiorum Collegii Messanensis» и отрывков из исторического обзора «Chronicon Societatis Iesus» Х. Поланко, касающиеся деятельности коллегии в Мессине, проанализирован образовательный процесс в ней в первые годы деятельности. Установлено, что в коллегии функционировали отделения *Studia Inferior* (нижнее),*

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УКРАХНІ ТА ЗА РУБУЖЕМ

которое включало классы грамматики, поэзии и риторики, и *Studia superiora* (высшее) охватывающее классы философии и богословия. Освещается режим дня учеников, состоящий из двух основных частей, а также последовательность изучения учебных предметов и их содержание. Определено, что содержание обучения, длительность и рекомендации по проведению занятий, которые были наработаны в коллегии Мессины у 1548–1551 гг. стали основой иезуитской педагогики того времени, отразились в созданных иезуитами новых учебных заведениях.

Ключевые слова: история зарубежной педагогики, иезуитская коллегия в Мессине, иезуитская система образования, учебный процесс, И. Лойола.

TETIANA PRYBORA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian Pedagogical University
1 Shevchenko Str., Kropyvnytskyi

THE ORIGIN AND FORMATION OF THE JESUIT COLLEGE IN MESSINA

*The article provides the analysis of the first years of the Jesuit college Saint Nicholas in Messina (Italy) in 1548–1551. It is stated that this college was the first educational institution the Jesuits made up to educate lay students. The request to establish a school and thereafter a university in the City of Messina came from the secular authority, which is why the whole process of establishing the college was highly influenced not only by the Pope Paul III, Society General I. Loyola and, but also by Sicily Viceroy J. de Vega, his wife E. de Vega Osorio and the city magistrate. It is determined that talented Jesuit teachers were sent to build up the college and organize the educational process, among which J. Nadal stood out, who became the college rector and made the first normative documents in the field of education, which were later used to organize and administer all Jesuit colleges. Based on the analysis of the original documents of the 16th century in particular “Constitutiones Collegii Messanensis”, “De Ratione Studiorum Collegii Messanensis” and selections from the historical review “Chronicon Societatis Iesus” by Juan Polanco, related to the activity of the college in Messina, it has been found out that the college was divided in two departments: *Studia inferiora* (lower), which provided education in the classes of grammar, poetry and rhetoric, and *Studia superiora* (higher), which included the classes of philosophy and theology. The students' daily routine at college, consisting of two main parts, as well as the sequence of study of educational subjects and their contents and methods of teaching applied by the Jesuits, is highlighted. It is proved that the education content, classes duration and recommendations for the most efficient methods and techniques of teaching, which were elaborated in the college of Messina in 1548–1551, formed the basis of the Jesuit pedagogy of that time and were applied in new educational institutions established by the Jesuits.*

Keywords: history of foreign pedagogy, Jesuit college in Messina, Jesuit education system, educational process; Ignatius Loyola.

Зростання кількості населення впродовж XVI ст., підвищення попиту на формальну освіту серед представників привілейованих та напівпривілейованих станів, а також розширення можливостей для освічених осіб отримати високі посади у світських органах управління та на церковній службі сприяли збільшенню кількості навчальних закладів в більшості країн Європи. Протестантські і католицькі реформатори наголошували на потребі в освічених послідовниках своїх ідей, які б активно долучалися до протистояння, тому вдосконалювали уже діючі і започатковували нові школи, які поширювали їхні доктрини [3].

Єзуїти, які спочатку не презентували себе як орден, що займався освітою, через кілька років діяльності усвідомили важливість утворення не тільки суто єзуїтських закладів, а й колегій, де поряд з єзуїтами навчалися б зовнішні студенти. Це давало їм змогу розширити та підвищити ефективність впливу на дорослих, а особливо на підростаюче покоління. Тож єзуїтський орден поступово почав долучатися спочатку до діяльності в освітніх закладах, а потім і до створенням власних. Як зазначає професор соціології Сент-Вінсентського коледжу Ф. Ріддл, єзуїти стали відновлювати прерогативу втрачену церковними орденами з XII ст. [11, р. 47].

Незважаючи на достатню увагу науковців до вивчення єзуїтської системи освіти, спеціальних історико-педагогічних досліджень, присвячених заснуванню та діяльності перших єзуїтських шкіл, зокрема в колегії в Мессині, не існує. Оглядово про неї згадується в історичних працях зарубіжних дослідників С. Бортолоссі, П. Грендлера, Г. Кодіні, Дж. О'Меллі,

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УКРАХНІ ТА ЗА РУБУЖЕМ

С. Павоне, Дж. Падберга, Х. Санчеса, Р. Вілослада та українських – Н. Лоштїна та Т. Шевченко.

Мета статті полягає в дослідженні передумов створення та організації освітнього процесу в єзуїтській колегії Святого Миколая в Мессіні у 1548–1551 рр.

Першою повноцінною єзуїтською колегією, яка навчала єзуїтів поряд із зовнішніми студентами, можна вважати Мессінську (інша назва – колегія Святого Миколая). Заклад був відкритий в м. Мессіна 1548 р. на одному з найбільших островів Середземного моря – Сицилії, який належав Італії. Це був перший єзуїтський навчальний заклад, створений в такі короткі терміни. Швидкій реалізації ідеї сприяли тогочасні суспільно-політичні, економічні та релігійні передумови, які тісно перепліталися і взаємодоповнювали одна одну.

Серед суспільно-політичних передумов варто відзначити бажання населення створити місцевий навчальний заклад та підвищити значення регіону в межах держави. Мессіна була портовим містом, для подальшого розвитку якого необхідно було збільшити кількість освічених людей.

Місцеве населення мріяло про створення університету. В місті з 1200 р. існувала школа права, а з 1400 р. – відома грецька школа. Зважаючи на те, що на Сицилії в той час діяв лише один університет в Катанії (відкритий 1545 р.), який мав право присвоювати наукові ступені, і чию монополію у цій сфері ревностно відстоювали катанійці [4, р. 39–40], відкриття аналогічного закладу в Мессіні, з одного боку, автоматично підносило авторитет міста і його правителя, а з іншого – сприяло зарученню підтримки з боку жителів регіону, насамперед, для яких було важливим навчання дітей гуманітарним предметам. Крім того, створення єзуїтської школи могло би пришвидшити процес створення університету в місті.

Не останню роль у прийнятті рішення, як зазначає Дж. О'Меллі, відіграв єзуїт Джеронімо Доменек, який був духівником дружини віце-короля Сицилії та посла в Римі Х. де Веги Елеонор де Веги Осоріо. Він написав генералу Товариства Ісуса І. Лойоли про її бажання організувати навчальний заклад в Мессіні [6, р. 204]. Віце-король Хуан де Вега зайнявся цим питанням, однак наполіг, щоб місто Мессіна оформило відповідне прохання, перш ніж офіційно звертатися до І. Лойоли [10, р. 47].

Старший магістрат королівства Сицилії лорд Дідако де Кордоба виніс пропозицію Х. де Веги на розгляд міської ради. Крім цього, місто вирішило надати відповідну будівлю і церкву для колегії, а також забезпечити щорічну виплату 500 золотих дукатів для організації школи [10, р. 47]. Це свідчить, що в Мессіні існували економічні передумови для утворення єзуїтської колегії. По-перше, муніципальна влада могла дозволити фінансування закладу з міської казни. По-друге, в місті проживало достатньо заможних сімей, які мали змогу і бажання підтримати колегію як фінансовими, так і майновими пожертвуваннями. По-третє, в середині XVI ст. Мессіна була другим за кількістю населення містом у Сицилії і в ній була створена уся необхідна міська інфраструктура.

Єзуїти розуміли переваги фінансування школи з муніципалітету над особистою допомогою меценатів. У другій половині XVI ст. муніципалітети оголошували відкриття шкіл за рахунок пожертв сімей, для яких така допомога була престижною. Однак через зміну фінансової ситуації в сім'ях, не включення фінансування шкіл у заповіти, більшість колегій залишалась на папері [8, р. 360].

Це не означає, що кошти добродійників не залучалися. Професор історії Мачератського університету С. Павоне стверджує, що Х. де Вега особисто додатково фінансово підтримував створення нової школи [8, р. 359].

Відповідно до політики ордену єзуїтські колегії будувалися тільки в привілейованих районах міст і повинні були відповідати архітектурі. Згідно з положеннями Генеральної конгрегації Товариства Ісуса (1558 р.) при будівництві приміщень необхідно було дотримуватись всіх ергономічних вимог того часу [8, р. 360]. Як бачимо, без значної спонсорської допомоги будівництво таких навчальних закладів було неможливим.

Ще однією причиною швидкого утворення школи в Мессіні, як зауважував професор Торонтського університету П. Грендлер, на нашу думку не суттєву, був подарунок сумою 500 золотих дукатів Папі Павлу III [4, с. 41].

Не останню роль для відкриття школи мали релігійні передумови. До них відносимо сильний вплив католицької церкви в регіоні. Прихильне ставлення до ордену з боку папи

Павла III пришвидшило процес утворення школи і надання їй статусу університету. Папа був зацікавлений у створенні подібної школи, як зауважує професор теології університету Джорджтауна (Гайана) Дж. О'Меллі, оскільки це давало змогу єзуїтам проводити активну боротьбу з лютеранами [6, р. 204].

Зацікавлений у створенні школи був і І. Лойола. Заклад, з одного боку, міг розширити вплив єзуїтів на місцеве населення через освіту, а з іншого – вирішувалась проблема фінансування освіти для майбутніх членів ордену [6, р. 205]. Сеньйор Товариства Ісуса ХХ ст. Г. Кодіна вважав, що місто було обрано не випадково, адже Сицилію в той час називали «пупом світу», його розташування полегшувало реалізацію і поширення апостольського впливу на місцеве населення. Школа була трампліном для проникнення в Африку і Грецію. Завдяки цьому І. Лойола міг розширити вплив католицької віри в християнському і мусульманському світі [1, р. 263].

У 1547 р. влада Мессіни звернулися до І. Лойоли з проханням направити до міста кількох єзуїтів, щоб відкрити «те, що ми називаємо середньою школою гуманістичного типу для навчання наших синів» [6, с. 203–204]. Магістрат міста попросив в ордену 4 вчителів: по одному для викладання граматики, філософії, схоластичного богослов'я і духовних вправ, тобто моральної етики [10, р. 47].

Після переговорів з орденом знатні містяни погодилися забезпечувати фінансово і всім необхідним (їжею, одягом та житлом) учителів і схоластів, які б допомагали в освітньому процесі й самі навчалися в закладі. І. Лойола направив до школи 10 вчителів: 6 священників та 4 схоластів.

У 1547 р. знатні містяни, власники церкви Святого Миколая і будиночка при ній, пожертвували приміщення для потреб школи. Будівлі розташовувалися на одній з головних вулиць міста в затишному районі. Сад і помешканнями були адаптовані для навчання. Хоча церква і будинок відводились для ченців ордену, останні впродовж кількох місяців проживали у винайманому будинку. В цей час проводилась перебудова та оздоблення церкви і шкільних приміщень під аудиторії. Після відкриття школи орден придбав сусідній будинок із садом, а район навколо церкви Святого Миколая гарно впорядкували за рахунок значних виплат із бюджету міста. В 1548 р. за односторонньої згоди ради міста, затвердженої віце-королем, на колегію та її облаштування було виділено 2500 золотих дукатів. Місто доручило одному знатному жителю найняти відомого архітектора для будівництва 6 взаємопов'язаних аудиторій за межами жилих приміщень колегії [10, р. 48–49].

Серед отців-єзуїтів, які приїхали відкривати школу, був один із десяти засновників ордену Джеронімо Надаль, що свідчило про важливість завдання. Г. Кодіна на основі аналізу переписки єзуїтів зазначає, що перед від'їздом з Риму І. Лойола зібрав усіх майбутніх вчителів навколо себе і розповів їм про важливість їхнього завдання. Дев'ять майбутніх вчителів були дуже здивовані, почувши, що заклад важливіший за колегії в Падуї та Коїмбрі [1, р. 263].

Усі викладачі були найталановитішими єзуїтами Риму: Кінізій, Андре де Фре, Корнелій Вісхавен. Ніколи більше Товариство Ісуса не направляло стільки фахівців одразу [4, р. 40–41, 1, р. 262].

Навчання в колегії Святого Миколая розпочалося, за одними даними, 18 квітня 1548 р. [4, р. 40], за іншими – 23 квітня 1548 р. [1, с. 268]. Освітня мета закладу чітко сформульована в листі Хуана Поланко до Антоніо Араеза «Про єзуїтські школи» (1551 р.) і полягала в тісному поєднанні навчання і розвитку чеснот учнів. Секретар І. Лойоли зазначав: «Слід не лише проводити для них (учнів – *Т. П.*) навчальні заняття, а й змушувати їх вправлятися в дискутуванні, написанні творів, усному мовленні латиною, і так вони будуть навчатися грамоті, а й розвивати свої чесноти» [9, р. 416]. Навіть структура документа «*Constitutiones collegii Messanensis*» (1548 р.) [5], що складався з двох розділів «*Quae ad pietatem et bonos mores pertinent*» («Набожність і належні хороші манери») і «*Quae ad studia spectant*» («Як виглядає навчання»), підтверджує, що виховання чеснот і хороших манер було таким же важливим, якщо не важливішим як навчання [10, р. 47].

Станом на грудень 1549 р. школа забезпечувала навчання з 11 класів: схоластичного богослов'я, філософії (діалектики та етики), логіки, риторики, гуманітарних дисциплін та трьох класів граматики залежно від рівня підготовки учнів [4, р. 54–55]. У класах граматики викладали відповідно: Бенеденно Пальміо (1 клас), Аннібаль де Кудре (2 клас) і Джованні

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УКРАХНІ ТА ЗА РУБУЖЕМ

Баттіста (Сассері) (3 клас). [1, р. 264; 10, р. 50]. Розподіл викладачів за іншими предметами був наступним: ораторське мистецтво – панотець Кінізій, діалектика – майстер Ісідор Белліні, грецька мова – Андре де Фре, єврит – спочатку панотець Надаль, а потім панотець Антоніо, схоластичне богослов'я – Дж. Надаль. [10, р. 50] Крім цього Дж. Надаль викладав також евклідову геометрію, грецьку та єврит.

Вчителі колегії проводили не лише заняття з тих предметів, які запросило у своїх листах місто, а й з багатьох інших на благодійній основі [10, р. 50; 6, р. 205]. Наприклад, Дж. Надаль читав фрагменти з Святого Письма в соборі міста [1, р. 265].

Як зазначав Х. Поланко у своєму історичному огляді «Хронікон», кількість студентів, які відвідували заняття для початківців, була досить великою з самого початку [10, р. 49]. Початківцями вважалися всі, незалежно від матеріального стану їхньої сім'ї, учні, які вміли читати і писати, а також були обізнані з азами латинської граматики: звісно, якщо їхні батьки давали згоду на навчання [9, р. 416].

Протягом листопада 1549 р., писав Х. Поланко, в колегії були 78 студентів у першому класі, 56 осіб – у другому і 42 особи у третьому класі. В четвертому класі гуманітарних наук лекції слухали 14 студентів, а в п'ятому класі риторики – 15–16 вихованців. У класі логіки (де Фре) навчалось – 16 осіб, у класі філософії (І. Белліні) – 13 осіб, а в класі схоластичного богослов'я (панотець Антоніо) – 3 особи [10, р. 50].

Як бачимо, в закладі функціонували два відділення: нижче – *Studia inferiora*, до якого входило викладання дисциплін від граматики до риторики включно, і вище – *Studia superiora*, що включало філософію та богослов'я. На нижчому відділенні навчалися 205 осіб, а на вищому – 32. Подібна диспропорція пояснювалася тим, що серед усіх зовнішніх студентів майже не було достатньо дорослих, підготовлених до вивчення богослов'я, а представники інших релігійних орденів до школи в Мессіні ще не прибули.

Кількість викладачів колегії в 1550 р. збільшилася в тричі (з 10 осіб до 30), 10 з яких були послушниками [1, р. 264].

Дж. Надаль у 1549 р. запропонував І. Лайолі відділити частину будинку для 10 юнаків, які хотіли вступити в Товариство Ісуса і доручити К. Вісхавену турбуватися про них. Ідея була підтримана, і вже у 1550 р. в колегії вперше було створено новіціат. З того часу послушників почали відділяти від старших єзуїтів. Термін новіціату поступово продовжився до двох років через проблеми з недисциплінованістю новачків [6, р. 360].

Відповідно до «*Constitutiones collegii Messanensis*» (1548 р.), яка регулювала діяльність школи, можемо визначити режим учнів в школі.

Значне місце в житті студентів посідала молитва. Вони молилися кожного ранку після пробудження і ввечері перед сном (розділ I, пункт 7). Щодня перед першим уроком усі слухали месу (розділ I, пункт 1), на початку уроку і наприкінці дня кожен вчитель молився разом з дітьми, а в невеликих класах вихователь змушував усіх молитися вголос (розділ I, пункт 5).

У першій половині дня проходило навчання, а у другій – діти повторювали матеріал, вивчений протягом дня (розділ I, пункт 7). В суботу повторювався все вивчене за тиждень (розділ I, пункт 10).

Вправи для закріплення матеріалу могли різнитися залежно від пори року. Наприклад, з латинської граматики влітку вечорами учні писали вірші, а взимку – займалися перекладами текстів (розділ I, пункт 12).

Щоп'ятниці в школі проповідувалося християнське вчення (розділ I, пункт 2), щонеділі, навіть у святкові дні, всі слухали проповідь (розділ I, пункт 4). Вихідним днем був четвер, однак тільки якщо в цей день не було вечірніх заходів (розділ I, пункт 24).

Щомісяця всі сповідалися, а ті, хто був готовий, приймав причастя, порадившись із своїм сповідником (розділ I, пункт 3).

Послідовність вивчення навчальних предметів та їхній зміст можемо дослідити завдяки аналізу документів «*Constitutiones Collegii Messanensis*» (1548 р.), «*De Ratione Studiorum Collegii Messanensis*» (1551) та «Хронікону» Х. Поланко.

Згідно з конституцією колегії Мессіні при вивченні граматики студенти поділялися на групи, хоча цей розподіл учнів і не був чітким. Виділялися школярі, які не мали достатніх знань з латини, і ті, які могли вільно читати і вивчати роботи відомого давньоримського граматака Теренція Донато. Детальнішу характеристику груп знаходимо в «*De Ratione Studiorum Collegii*

Messanensis» [2]. А. де Кудре брав участь у складанні навчального плану школи та, попередньо узгодивши з І. Лойолою та Х. Поланко, визначав тексти, за якими навчалися учні. Педагог виділяв чотири групи відповідно до рівня підготовки учнів.

До першої групи належали студенти, які були зовсім не обізнані в латині. Навчанням таких дітей єзуїти не займалися, проте наголошували, що, вони могли навчатися в школі хорошим манерам разом з іншими, якщо одногрупники або певні учні 4-ї групи, з задовільними знаннями, навчатимуть їх азам латини [2, р. 95].

З другої групи навчанням дітей займалися єзуїти. Учні, які тільки починали вивчати латинську граматику, ознайомлювалися з її принципами і правилами. Спочатку діти слухали пояснення вчителя і робили конспект, а потім переписували те, що занотували. Після того, як урок був продиктований, педагог ставив учням індивідуальні запитання (розділ II, пункти 5, 6). А. де Кудре зазначав, що такі діти вже вміють читати подумки [2, р. 95].

Учні вивчали роботи Т. Донато (розділ II, пункт 1) і повинні були дотримуватись дисципліни та практикувати правила першої частини конституції Мессіни. Задля швидшого отримання кращого результату у вивченні латини учнів ділили на дві команди, що змагалися між собою за перемогу в запам'ятовуванні латинських віршів. Вихователям було доручено відбирати тих учнів, які засвоювали матеріал у одному темпі, а також уникати ситуацій несправедливості та нетерпимості серед дітей. Студенти повинні були зрозуміти, що важливим є не перемога команди, а засвоєння знань з латинської мови (розділ II, пункт 2) [5, с. 23].

Учні третьої групи щодня вивчали першу частину рудиментів фламандського гуманіста Яна де Спатера «*De primis latinae grammatices rudimentis libellus inscriptum ac saepe editum*», однак читали не все, а лише необхідні частини відповідно до здібностей, і продовжували вивчати Т. Донато, щоб закріпити набуті уміння. Також учні продовжували займатися граматикую в такому порядку: протягом кількох днів працювали з іменниками разом та індивідуально, потім прикметниками, потім дієсловами. Роботи здавалися в письмовому вигляді [2, р. 95].

Учні четвертої групи читали Т. Донато без спрощень, повторювали першу частину і вивчали другу частину «*De primis latinae grammatices rudimentis libellus inscriptum ac saepe editum*» та граматику Франческо Фараоне. Вони продовжували вчити граматичні правила і заглиблювалися у вивчення дієслів. Щодня знання закріплюються через написання творів з умовою використання не тільки активної лексики з підручника, а й слів, яких у підручнику не було. Викладач обов'язково виправляв помилки в творах.

Щосуботи удосконалювались знання, отримані протягом тижня. Студенти могли закріплювати їх або шляхом декламацій, або на невеликих концертах (розділ II, пункт 3). Разом з усім учні вивчали християнську доктрину, яку вони мали наслідувати в школі (розділ II, пункт 4). Щодня у вечірні години вивчений впродовж дня матеріал повторювався за допомогою диспутів. Вихованці завжди ділилися на команди, які змагалися між собою (розділ II, пункт 7) [5, р. 23].

Кожні два дні вихованці виконували вправу, яка полягала в тому, що речення складені класичними авторами перефразовувались вихованцями. Слова підбиралися відповідно до власних уподобань. Щодня учні писали твір на певну тему, який потім читав і виправляв викладач (розділ II, пункти 8, 9). Влітку вечорами вони складали вірші, а взимку займалися перекладами текстів (розділ II, пункт 12) [5, с. 24–25].

Вивчення курсів відбувалося вихованцем у чіткій послідовності [9, р. 416]. Після опанування основ граматики призначений учитель розпочинав курс філософії, а після його опанування – призначався лектор з богослов'я, який викладав на основі паризького методу з обов'язковими частинами духовними вправами. Єзуїти вже під час викладання у перших школах розуміли, що неефективно розпочинати з навчання філософії і богослов'я через недостатність бази студентів.

Вивчення філософії відбувалося у формі диспутів. Завжди до наступного читання учитель надавав наперед домовлений текст для диспуту. За опрацьованим текстом два заздалегідь призначені студенти по чергово представляли свої судження із обов'язковою аргументацією, а решта їм опонувала. В усі вихідні і святкові дні розтлумачувалася етика Арістотеля і Нікомаха і її повторювали перед початком наступної дискусії (розділ II, пункт 7) [5, р. 23].

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УКРАХНІ ТА ЗА РУБУЖЕМ

Для філософії і богослов'я використовувалися однакова послідовність вивчення матеріалу: попередній відбір, урок та повторення. У неділю перед сніданком повторювалися уроки, які вивчалися протягом тижня (розділ II, пункт 21) [5, р. 26].

Ректор школи визначав доречний час для вивчення математики (розділ II, пункт 18), яка включала арифметику Евкліда, арифметику та вивчення сфери Оронція, вивчення астрології І. Штоффлера і теорію Пьюрбаха [5, р. 26].

Грецька мова вивчалася на основі перекладу текстів. Тексти підбиралися відповідно до рівня знань учнів з грецької мови. Вони були не складними, але й не надто легкими, щоб студенти не нудьгували (розділ II, пункт 19) [5, р. 26].

Колегія в Мессіні набула такої популярності, що за кілька місяців магістрат найбільшого міста в Сицилії Палермо звернувся до І. Лойоли з подібною петицією.

Отже, Мессінська колегія стала першим повноцінним єзуїтським навчальним закладом. Зміст навчання, його розподіл у часі та рекомендації щодо проведення навчальних занять, які напрацьовувалися у ній впродовж першого періоду існування в 1548–1551 рр., лягли в основу єзуїтської педагогіки того часу і майже точно копіювалися у створених єзуїтами нових навчальних закладах, зокрема Римській колегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Codina G. Aux sources de la pédagogie des jésuites: le "modus parisiensis" / G. Codina. – Roma: Institutum Historicum. Via dei penitenzier, 1968. – 369 p.
2. Coudret M. H., Polanco P. I. A. De Ratione Studiorum Collegii Messanensis (Messana 14 Julii 1551 – Romam) / M. H. Coudret, P. I. A. Polanco // Monumenta Paedagogica Societatis Iesu / ed. Ladislaus Lukács. – Romae: Apud «Monumenta Historica Soc. Iesu», 1965. – P. 93–106.
3. Donnelly J. P. The Jesuit College at Padua: Growth, Suppression, Attempts at Restoration / J. P. Donnelly // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Vol. L. – No. 1. – 1982. – P. 45–79.
4. Grendler P. The Jesuits and Italian Universities, 1548–1773 / P. Grendler. – Washington, D. C. CUA Press, 2017. – 505 p.
5. Nadal P. H. Constituliones Collegii Messanensis (1548) / P. H. Nadal // Monumenta Paedagogica Societatis Iesu / ed. Ladislaus Lukács. – Romae: Apud «Monumenta Historica Soc. Iesu». 1965. – P. 17–28.
6. O'Malley J. W. The First Jesuits / J. W. O'Malley. – Cambridge: Harvard University Press, 1993. – 457 p.
7. Padberg J. W. Development of the Ratio Studiorum / J. W. Padberg // The Jesuit Ratio Studiorum: 400th Anniversary Perspectives [ed. Vincent J. Duminuco]. – New York: Fordham Univ Press, 2000. – 307 p.
8. Pavone S. I gesuiti in Italia (1548–1773) / S. Pavone. – URL: https://www.academia.edu/13122690/I_gesuiti_in_Italia_1548-1773 – P. 359–373.
9. P. Ioannes A. de Polanco S. I. Ex comm. To P. Antonio de Araoz S. J. (Roma 1-12-1551) // Monumenta Paedagogica Societatis Iesu / ed. Ladislaus Lukács. – Romae: Apud «Monumenta Historica Soc. Iesu», 1965. – P. 413–419.
10. Polanco J. Selections from Chronicon, on the Jesuit college at Messina // Jesuit Writings of the Early Modern Period, 1540–1640 / ed. John Patrick Donnelly. – Indianapolis-Cambridge: Hackett Publishing Company, 2006. – P. 46–55.
11. Riddle Ph. Political Authority and University Formation in Europe, 1200–1800 / Riddle Ph. // Sociological Perspectives, – Vol. 36. – № 1 (Spring, 1993). – P. 45–62.
12. To Hannibal de Coudret // Selected Writings of St. Ignatius of Loyola. – Режим доступу: <https://www.library.georgetown.edu/woodstock/ignatius-letters/letter27>
13. Villoslada R. G. Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551), alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773) / R. G. Villoslada. – Roma: Pontificia Univ. Gregoriana. – 1954. – 356 p.

УДК 378

DOI 10.25128/2415-3605.20.03

НІНА ЖУРАВСЬКА

orcid.org: 0000-0001-8393-0841

juravska@ukr.net

доктор педагогічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і